

Motion till riksdagen 2021/22:4484

av Johan Pehrson m.fl. (L)

med anledning av prop. 2021/22:186 En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta straffskalor för mened och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om falska vittnesuppgifter som lämnas under förundersökningen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om övergrepp i rättssak som riktar sig mot ett barn och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hindrande av rättvisa och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

En fungerande rättsprocess är rättsstatens hjärta. Vi får aldrig acceptera en utveckling där vittnen skräms eller hotas till tystnad, och där den som bär på information som kan vara avgörande för en brottsutredning på grund av rädsla för repressalier låter bli att ge sig till känna med det de har att berätta. Tystnadskulturen måste brytas och rättsstaten måste visa tydligt att den står på vittnenas sida.

Av denna orsak har Liberalerna under en följd av år lagt fram förslag för att stärka det straffrättsliga skyddet för vittnen och för att skapa tydligare respekt för rättsprocessen. Vid sidan av detta har vi också föreslagit reformer i processrätten för effektivare brottsutredningar och rättsprocesser, liksom bättre redskap för polis och åklagare samt en ambitiös utbyggnad av såväl polis som övriga rättsväsendets myndigheter inklusive domstolar. Bland annat måste Sverige långsiktigt nå upp till det europeiska snittet för antalet poliser i förhållande till folkmängd, vilket motsvarar en utbyggnad från dagens 21 000 poliser till ca 30 000. En bredare bild av vår rättspolitik ges i kommittémotion 2021/22:3974.

De förslag som läggs fram i denna proposition ligger i huvudsak i linje med vad Liberalerna tidigare har lagt fram. Det är hög tid att dessa lagändringar genomförs, men propositionens förslag är dock långt ifrån heltäckande.

Liberalerna är kritiska till att regeringen inte lägger fram förslag om skärpta straffskalor för mened. I propositionens sammanfattning (s. 1) hävdas att grova fall av mened ska kunna leda till betydligt strängare straff. Detta är inte sant, vilket framgår av förslagen till ändring i brottsbalken där straffskalorna för mened, ringa mened och grov mened samtliga lämnas orörda.

Visserligen görs ett välkommet förtydligande av definitionen av grov mened, vilket gör att fler brott torde komma att klassas som grova. Det är dock inte detsamma som att de brott som klassas som grova kommer att ge strängare straff än hittills. På denna punkt finns det tydliga brister i propositionen vad gäller såväl varudeklaration som innehåll.

Med tanke på menedsbrottets allvarliga karaktär anser Liberalerna att det bör övervägas att helt ta bort bötesstraffet ur straffskalan, även för ringa brott. Även minimistraffet för mened av normalgraden, som i dag är fjorton dagars fängelse, bör kunna höjas. Riksdagen bör tillkännage att straffskalorna för mened bör ses över i skärpande riktning. Det får bli en uppgift för den regering som tillträder efter valet att genomföra detta.

Vad gäller falska vittnesuppgifter som lämnas under förundersökningen visar en dom i Högsta domstolen (NJA 2019 s. 294) att det inte nödvändigtvis är att betrakta som brottet skyddande av brottsling att ge falskt alibi åt en person, när det endast kan påverka bevisläget mot den personen. Straffansvar kan endast komma i fråga om vittnet har lämnat uppgifterna under ed. Liberalerna anser att det är djupt otillfredsställande om lögnen i polisförhör under förundersökningar inte motverkas effektivt. Det finns starka skäl att återkomma med kompletterande lagförslag som innebär lagskärpningar på denna punkt. Det måste vara förknippat med en risk att medvetet ljuga i förhör i en förundersökning i syfte att skydda gärningsmannen.

Det är positivt att det föreslås tydliga straffskärpningar för flera brott, bland annat övergrepp i rättssak. Lagförslagen saknar dock ett barnperspektiv. Barn och unga är särskilt utsatta som brottsoffer, och i de fall det blir en rättslig process kan utsattheten bli ännu större med tanke på att den misstänkte ofta är i liknande ålder och rör sig i samma miljö. Det är ett påtagligt problem att unga eller vuxna hotar andra barn och unga till tystnad. Vi anser att övergrepp i rättssak som riktar sig mot ett barn under 18 år borde ges en egen brottsrubricering med strängare straffskala.

Av samma skäl bör skärpningarna av straffskalan också kompletteras med utökade möjligheter till kontaktförbud för den åtalade inför rättegång. Även detta har en särskild ungdomsdimension eftersom många ungdomar som är brottsoffer rör sig i samma sociala miljöer och kanske går i samma skola som gärningspersonen.

Liberalerna stöder att förstadierna till fler brott kriminaliseras, bl.a. brottet skyddande av brottsling (inklusive grovt skyddande av brottsling). Samtidigt kvarstår faktum att det inte är ett självständigt brott att på något annat vis än genom övergrepp i rättssak hindra en rättvis domstolsprocess. Brottet övergrepp i rättssak omfattar endast situationer där någon med våld eller hot om våld angripit någon för vad denne uppgett för rättsvårdande myndigheter, eller för att hindra någon för att avge en sådan utsaga. Till exempel kan inte brottet övergrepp i rättssak tillämpas på en situation där någon betalar ett vittne. Det bör därför införas ett nytt brott – hindrande av rättvisa – som kriminaliserar all sådan uppsåtlig påverkan på en domstolsprocess som inte omfattas av

övergrepp i rättssak eller liknande brott. En sådan bestämmelse kan lämpligen konstrueras subsidiärt till övriga relevanta lagrum i 15 kap. och 17 kap. brottsbalken.

Avslutningsvis är det angeläget att de straffrättsliga förändringarna kompletteras med andra åtgärder för att öka tryggheten för vittnen och målsägande. Att sekretessreglerna skärps vad gäller kontaktuppgifter till enskilda i allmän domstol är positivt.

Liberalerna vill därutöver göra en bred översyn av skyddet för vittnen. Skyddet för vittnen behöver förbättras tydligt och vittnesskyddsprogrammet behöver byggas ut, och även omsättas på europeisk nivå med tanke på att den som vittnar mot organiserad brottslighet kan behöva skydd i annat land.

Likaså behöver domstolarna anpassa sina lokaler så att vittnen och målsägande aldrig ska behöva möta den åtalade eller dennes medföljande gäng utanför rättssalen. Vid sidan av de förändrade sekretessbestämmelser som läggs fram i propositionen gällande uppgift om var den befinner sig som deltar i ett sammanträde inför rätten genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring behövs det likaså finnas större möjligheter till förhör eller utfrågning via länk för den som känner sig hotad.

Johan Pehrson (L)

Maria Nilsson (L)

Lina Nordquist (L)

Gulan Avcı (L)

Christer Nylander (L)

Mats Persson (L)

Allan Widman (L)